

Reykjavík, 12. mars 2004

Alþingi,
efnahags- og viðskiptanefnd,
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Efni: Viðbótarumsögn um frv. til l. um brt. á l. um skyldutryggingu lífeyrisréttinda (480. mál)

SBV hafa þegar sent inn umsögn um framangreint mál, dags. 1. mars, en óska eftir að koma á framfæri viðbótarathugasemd sem snýr að öðrum þætti, þ.e. sjóðfélagalánum lífeyrissjóða. SBV sendu fjármálaráðherra bréf 12. desember 2003 þar sem vakin var athygli á skertri samkeppnisstöðu íslenskra fjármálafyrirtækja í ljósi ójafnrar samkeppni bæði frá ríkinu og einnig lífeyrissjóðum (sjá meðfylgjandi).

Málefni Íbúðalánasjóðs eru nú til umfjöllunar hjá ríkisstjórn og löggjafa, auk þess að vera til skoðunar hjá ESA. Þegar hefur verið lagt fram frumvarp um breytingu á lögum um húsnæðislán sem miðar að því að færa hér lent húsnæðislánakerfi í átt til nútímalegra fjármálauhverfis og auðvelda þannig að stiga frekari skref á komandi árum. Eðlilegri samkeppni verður þó ekki komið á fyrr en ríkið hverfur af markaði almennra húsnæðislána, eins og alls staðar í nágrannalöndum Íslands.

Hins vegar er brýnt að nú þegar löggjafinn hefur til umfjöllunar lög um skyldutryggingu lífeyrisréttinda sé samhlíða farið vandlega yfir fyrirkomulag lánveitinga lífeyrissjóða til sjóðfélaga. Eins og fram kemur í fyrnefndu bréfi lúta lífeyrissjóðir ekki sömu ströngu skilyrðum og sparissjóðir um lánastarfsemi, s.s. hvað lánareglur, eiginfjárkröfur og áhættumatskerfi varðar. Þá eru lífeyrissjóðir undanþegnir tekjuskattsskyldu. Þannig er ljóst að lífeyrissjóðir hafa bæði aðgang að ódýrara fjármagni, sem skeykir samkeppnisstöðu, auk þess sem til þeirra eru ekki gerðar jafn stífar kröfur um fagleg vinnubrögð í tengslum við lánveitingar og gildir um viðskiptabanka og sparissjóði.

Um sjóðfélagalán lífeyrissjóða gilda engar sérstakar reglur. Þannig geta sjóðirnir hagað þessum málum eftir eigin geðþótta og jafnframt lánað eins mikið og þeim sýnist. Fjárfestingarheimildir setja engin hámarksörk á slíkt, svo lengi sem hvert einstakt lán sé með veði í fasteign sem ekki fer yfir 65% af markaðsvirði íbúðarhúsnæðis eða 35% af markaðsvirði atvinnuhúsnæðis, sbr. 3. tölul. 1. mgr. 36. gr. laga nr. 129/1997. Dæmi eru um að einstakir sjóðir hafi gengið mjög langt í veitingu "niðurgreiddra" lána á þessum forsendum.

SBV öfluðu sér á síðasta ári upplýsinga um hvernig þessum málum er fyrirkomið í nágrannalöndunum og kom í ljós að á hinum Norðurlöndunum tíðkast ekki að lífeyrissjóðir standi í lánveitingum til sjóðfélaga. Ástæður þess eru ýmist að þeim sé það beinlínis bannað eða að slíkum lánnum séu sett jafn ströng skilyrði og gerð eru til annarra lánastofnana, sem aftur veldur því að lífeyrissjóðirnir hafa ekki talið forsvaranlegt að fara í samkeppni á þeim markaði. Það hefur ekki háð þeim á nokkurn máta í fjárfestingum sínum og því engin rök, sem stundum hafa heyrst hérlendis, að þetta sé mikilvægur þáttur í fjárfestingarstefnunni. Flóra ávöxtunarleiða sem standa til boða á nútímafjármálamarkaði er slík að sjóðfélagalán hafa ekki lengur sjálfstætt gildi sem slík.

Auk þessa skal ítrekuð ábending úr fyrrgreindu bréfi um að það verði að teljast í hæsta máta óeðlilegt að lífeyrissjóðum séu ekki jafn stífar kröfur búnar um aðgreiningu starfssviða (kínaveggi) og verðbréfa- og fjárfestingarsjóðum. Nýleg brotamál sem upp hafa komið undirstrika enn frekar mikilvægi þess.

Virðingarfyllt,

Guðjón Rúnarsson,
framkvæmdastjóri

Reykjavík, 12. desember 2003

Fjármálaráðherra,
Geir H. Haarde

Efni: Samkeppnishæfni fjármálafyrirtækja - Lífeyrissjóðir

Samtök banka og verðbréfafyrirtækja (SBV) lýsa mikilli ánægju með þann skýra vilja sem komið hefur fram hjá íslenskum stjórnvöldum um mikilvægi þess að tryggja sem best samkeppnishæfni íslensks fjármálageira í alþjóðlegu tilliti. Nýsamþykkt þrenn heildarlög á þessu sviði, þ.e. lög um fjármálafyrirtæki, lög um verðbréfavíðskipti og nú síðast lög um verðbréfasjóði og fjárfestingasjóði sl. voru mikilvægt skref í þá átt. Enn standa þó eftir stór atriði eins og stimpilgjöld sem eru samkeppnishamlandi fyrir hérlendan fjármálamarkað og hafa m.a. átt einn stærstan þátt í því að yfirdráttarreikningar eru mun meira notaðir hérlendis en í nágrannalöndum okkar. Forystumenn ríkisstjórnarinnar lýstu því yfir á síðasta kjörtímabili samhlíða því sem kynntar voru fyrirhugaðar breytingar á skattaumhverfi fyrirtækja að stefnt væri að því að fella brott stimpilgjöld af víðskiptabréfum í framhaldinu. SBV kalla eftir aðgerðum í þeim efnum.

Það sem ræður úrslitum um samkeppnishæfni fjármálageirans á hverjum tíma er framsækin laga- og reglumgjörð og ekki síður að tryggt sé að markaðsaðilar eigi ekki í höggi við ósanngjarna samkeppni á einstökum sviðum fjármálamarkaðarins frá opinberum aðilum eða öðrum sem ekki lúta sömu kröfum til starfseminnar og starfsleyfissskyldir aðilar. Þegar horft er til lánamarkaðarins er ljóst að þar stendur íslenska ríkið ennþá í vegi fyrir að samkeppnishæfnin geti þróast eðlilega með því að vera sjálft í beinum lánarekstri sem nemur um 60% af útlánamarkaði einstaklinga (Íbúðalánasjóður og LÍN). Þar fyrir utan eru lífeyrissjóðirnir með mjög óvanalega stöðu á íslenskum lánamarkaði, gegnum sjóðfélagalán sín til einstaklinga. Hluttur þeirra hefur numið um 11% af einstaklingslánamarkaði. Þegar horft er til lánamarkaðar einstaklinga á hinum Norðurlöndunum kemur í ljós að þar koma lífeyrissjóðir hvergi nærri. Er þeim það ýmist óheimilt eða a.m.k. að slíkum lánum er sniðinn þröngur stakkur sem hefur valdið því að þeir treysta sér ekki í samkeppni við hinn frjálsa markað um lánveitingar.

Sjóðfélagalán lífeyrissjóða hafa tíðkast hér á landi lengi, en takmarkaður aðgangur að fjármagni í landinu fyrr á tíð hefur án vafa skapað þrýsting á lífeyrissjóðina að sinna þessu hlutverki. Lengi vel var þessi tegund lengri lána til einstaklinga lítt þekkt meðal almennra lánastofnana og átti sér þannig í raun aðeins hliðstæðu í húsnæðislánum húsnæðislánastofnunar, síðar Íbúðalánasjóðs.

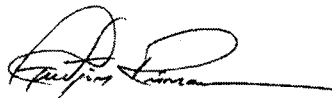
Á síðasta áratug, þ.e. frá inngöngu Íslands í EES, hefur orðið alger umbylting á fjármálamarkaði Íslands, þ.á.m. lánamarkaði. Þannig keppast aðilar á frjálsum markaði um að bjóða sem mest úrval og besta þjónustu fjármálaafurða, ekki síst útlána. Útlán til einstaklinga á sambærilegum grunni og sjóðafélagalán lífeyrissjóða eru þannig einn hluti af því sem í boði er. Þar lúta hins vegar bankar og sparissjóðir mun strangari skilyrðum en lífeyrissjóðir, enda hluti af kjarnastarfsemi banka og sparissjóða að lána til einstaklinga. Um þá starfsemi gilda lög um fjármálafyrirtæki og reglur og tilmæli á grundvelli þeirra sem leggja á mjög stífar kröfur um eigið fé, áhættumatskerfi, setningu sérstakra lánareglna o.fl. Lífeyrissjóðirnir lúta ekki jafn stífum formskilyrðum hvað þetta varðar. Að auki eru þeir undanþegnir tekjuskattsskyldu og hafa þannig aðgang að ódýrara fjármagni en starfsleyfissskyld fjármálafyrirtæki á útlánamarkaði. Í þeim tilfellum þar sem lífeyrissjóðir lána á kjörum undir markaðsvöxtum, en kjör lífeyrissjóðslána eru ákvörðuð af stjórn, má segja að góð kjör séu boðin á kostnað ávöxtunar sjóðanna. Þetta minnkar eignir lífeyrissjóða sem þessum vaxtamun nemur og þar af leiðandi einnig tekjuskattstofn. Það er því hægt að segja að lág vaxtakjör á lífeyrissjóðslánum séu fyrirframgreiðsla lífeyris án þess að tekjuskattur sé tekinn af þeirri fyrirframgreiðslu. Niðurgreiðsla á vaxtakjörum kemur þannig að stórum hluta

fram sem skattalegt hagræði. Þetta skattalega hagræði geta önnur fjármálafyrirtæki ekki boðið upp á. Hjá lífeyrissjóðum með ábyrgð launagreiðanda eins og Lífeyrissjóði starfsmanna ríkisins (LSR) og Lífeyrissjóði starfsmanna sveitarfélaga (LSS), er þó ekki um það að ræða að tekjuskattsstofn lækki þar sem réttindi sjóðfélaga fara ekki eftir ávöxtun á eignum sjóðsins. Góð kjör á lífeyrissjóðslánum hjá þessum sjóðum koma því fram sem aukin skuldbinding launagreiðanda, sem í flestum tilfellum eru ríki og sveitarfélög, í tilfelli B-deilda, en sem hærri meðaliðgjöld í tilfelli A-deilda. Önnur fjármálafyrirtæki geta að sjálfsögðu ekki keppt við þessi kjör þar sem ekki kemur til þess háttar niðurgreiðslu lánskjara úr ríkissjóði eða frá sveitarfélögum.

Eins og fyrr var greint frá hafa tekið gildi ný lög um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði. Ein meginbreytingin með þeim var að skylda slíka sjóði til að aðskilja rekstur og vörslu og ber þeim nú að halda utanum reksturinn í sérstöku rekstrarfélagi sem veitt er starfsleyfi af Fjármálaeftirliti. Stærstu sjóðir landsins um sameiginlega fjárfestingu eru lífeyrissjóðirnir. Ljóst má vera að það er óviðundandi að þeim séu gerðar vægari kröfur hvað þetta varðar en öðrum slíkum sjóðum. Í dag halda framkvæmdastjórar lífeyrissjóða utan um rekstur og eignastýringu annars vegar og vörslu, bókhald og skýrslugjöf til stjórnar og Fjármálaeftirlits hins vegar. Það liggur fyrir að þeir, og stjórnir slíkra sjóða, eru settir í stórkostlega áhættu þar sem ekki er skýr aðgreining á milli rekstrar og vörslu, enda geta hæglega orðið hagsmunaaðrekstrar þarna á milli.

Með hliðsjón af framangreindu telja SBV brýnt að fjármálaráðherra hlutist til um að breyta lögum þannig að lífeyrissjóðum verði búnar sambærilegar skyldur hvað aðskilnað reksturs og vörslu varðar og gildir um aðra fjárfestingarsjóði sem og að lokað verði fyrir heimildir þeirra til sjóðfélagalána eða þeim a.m.k. skorinn mun þrengri stakkur, sbr. það sem tíðkast á hinum Norðurlöndunum.

Virðingarfyllt,

Guðjón Rúnarsson,
framkvæmdastjóri

Afrit sent:
Fjármálaeftirlit
Viðskiptaráðuneyti